

МОДЕЛ ПРОРАЧУНА ЦЕНЕ ПРИПРЕМЕ ДЕКЛАРИСаниХ ЈЕДИНИЦА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ ЗА УЧЕШЋЕ У МУЛТИНАЦИОНАЛНИМ ОПЕРАЦИЈАМА

Хајрадин Радончић,
Универзитет одбране у Београду, Војна академија

Мировне операције имају незаменљиву улогу у успостављању, изградњи и очувању мира у кризним подручјима широм света. Операције се изводе у складу са унапред израђеним плановима и дефинисаним моделима употребе који се прописују за сваку мисију посебно.

Земље контрибутори снага у мировним операцијама ангажују људе, техничка средства, средства специјалне намене и, по потреби, специјализоване врсте кадра за које се може остварити одређена врста накнаде. У складу са наведеним, у раду је приказан модел прорачуна трошкова припреме декларисаних јединица Војске Србије за учешће у мултинационалним операцијама.

Кључне речи: *Војска Србије, мултинационалне операције, декларисане јединице*

Увод

За учешће у мировним операцијама Уједињених нација Република Србија се определила одлуком Народне скупштине, чиме је истакла своју спремност да сарађује и учествује у успостављању мира у свим деловима света. То указује на то да се Република Србија одговорно укључила у решавање свих проблема у међународној заједници, првенствено кроз учешће снага Војске Србије у мултинационалним операцијама. Кључну улогу у процесу дефинисања формата јединице за мултинационалне операције има национални буџет, односно обим средстава која се из буџета Министарства одбране планира за финансирање мултинационалних операција.

Да би се дошло до модела прорачуна цене коштања јединица Војске Србије одређених за ангажовање у мултинационалним операцијама, неопходно је извршити анализу трошкова припреме декларисаних јединица Војске за учешће у мултинационалним операцијама. На основама постојећих критеријума припадања добара и средстава, на основу процене иницијалних трошкова, али и на основу претпоставке о курсним кретањима националне валуте, могуће је понудити модел прорачуна цене припреме декларисаних јединица Војске Србије за учешће у мултинационалним операцијама.

Теоријско одређење мултинационалних операција

У дефинисању мултинационалних операција пошло се од теоријског одређења „мировне операције”. Израз мировне операције дефинисале су Уједињене нације као званичан назив за широки спектар планираних и организованих мултидимензионалних поступака војне и невојне природе, чији је циљ стабилизација стања и успостављање мира и цивилног поретка у неком делу света.

Према неким мишљењима мировне операције су за степен нижа категорија од рата, а у доктрини НАТО дефинисане су као „војне операције које се не односе на рат” и као такве могу покривати читаву лепезу војних активности, укључујући операције у миру, операције током сукоба и операције након завршетка сукоба. Мировне операције разликују се од рата и по томе што се „спровode непристрасно” и што нема одређеног непријатеља против којих би се изводиле.

У постојећим теоријама и доктринама нема строго дефинисаних и општеприхваћених дефиниција мировних операција које би биле научно и практично прихватљиве, а које би сублимирале јединствено значење свега оног што су изражавале и представљале после Другог светског рата до данас.

Разматрајући појам колективне безбедности Уједињених нација, мировне операције могу се дефинисати као *„целокупна делатност Уједињених нација на политичком, економском, војном, социјалном и културно-хуманитарном пољу, ради стварања и развијања услова за мирољубиву и равноправну сарадњу међу државама и народима, а ради решавања спорова и сукоба”*.¹ У ужем смислу, мировне операције Уједињених нација могле би се дефинисати као *„привремена делатност, на основу и у оквиру система колективне безбедности, која обухвата ангажовање међународних оружаних снага, под руководством надлежних органа Уједињених нација у акцијама које немају обележја ратних дејстава”*.²

Полазно одређење мировних операција указује да су оне *„целокупне делатности УН на политичком, економском, социјалном и културно-хуманитарном пољу, ради стварања услова за мирољубиву и равноправну сарадњу међу државама и народима”*.³ *„У ужем смислу мировне операције су привремена делатност на основу и у оквиру колективне безбедности, која обухвата ангажовање међународних оружаних снага под руководством надлежних органа УН у акцијама које немају обележја ратних дејстава”*.⁴

На основу изнетих ставова и мишљења *„мировне операције су активност војног и невојног карактера, које се изводе под окриљем Уједињених нација, ради контроле или разрешења сукоба унутар и између држава, у циљу одржавања мира”*.⁵

¹ Иблер, В.; Рјечник међународног јавног права, Информатор, Загреб, 1987, стр. 129.

² Маргашевић, А.; Основе међународног права и међународне основе, Нови Сад, 1974. стр. 171.

³ Учешће ВЈ у мировним и хуманитарним операцијама у саставу снага ОУН – ГШ ВЈ, СОШП, Прва управа, 2002, стр. 2.

⁴ Маргашевић, А.; Основе међународног права и међународне основе, Нови Сад, 1974. стр. 171.

⁵ Радончић, Х.: Војска Србије у мировним операцијама Уједињених нација, Задужбина Андрејевић, Београд, 2008. стр. 18.

Мировне операције у којима су ангажовани припадници Војске Србије, према одредбама Закона, спадају у, условно речено, подгрупу мултинационалних операција (МнОп).⁶ Мултинационалне операције ван граница Републике Србије, према наведеном закону, обухватају мисије и задатке за очување националне, регионалне и глобалне безбедности и мира у свету. Као прва подгрупа МнОп наведене су операције очувања, одржавања и изградње мира у свету, које се најчешће називају мировним операцијама и при чему се најчешће мисли на мисије под мандатом Уједињених нација.

Поред мировних операција, наводе се и операције спречавања сукоба и успостављања мира, затим заједничке одбрамбене операције у складу са прописима из домена одбране, као и операције пружања помоћи у отклањању последица међународног тероризма и терористичких напада већих размера.

Закон о одбрани⁷ (члан 4) и Доктрина Војске Србије мултинационалне операције дефинишу као „активности које се предузимају у оквиру система колективне безбедности и система колективне одбране, у складу с међународним правом и потврђеним међународним уговорима.” Такође, у члану 5. каже се да се одбрана земље остварује, поред осталих задатака, и учешћем у мултинационалним операцијама.

На основу изнетих ставова наведених у доктринарним и законским документима може се закључити да су мултинационалне операције Војске Србије активности које се предузимају у оквиру система колективне безбедности, као и система колективне одбране, у складу са међународним правом и потврђеним међународним уговорима ради очувања постојећег и успостављања нарушеног мира и безбедности у свету.

Јединице Војске Србије декларисане за учешће у мултинационалним операцијама

Република Србија позвана је да приступи Партнерству за мир на НАТО самиту у Риги 29. новембра 2006. године. У складу са овим позивом и одлуком Владе Републике Србије, потписан је оквирни документ 14. децембра 2006. године у Бриселу, чиме је Република Србија и формално постала учесница програма Партнерство за мир. Презентациони документ о циљевима Републике Србије у Партнерству за мир представља њену спремност да преузме део одговорности за стабилан и трајан мир у региону, учествује у мировним операцијама са мандатом УН и достигне интероперабилност оружаних снага са снагама држава чланица НАТО.⁸

Усвајање Процеса планирања и прегледа, као једног од кључних механизма Партнерства за мир који подржава неколико области сарадње са НАТО, подразумева прихватање уговорених обавеза, чиме развој потребних способности јединица Војске Србије, ради равноправног учешћа са другим чланицама програма у мултинационалним операцијама, постаје императив и обавеза.⁹

⁶ Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије, „Службени гласник РС”, бр. 88/2009.

⁷ Службени гласник РС, бр. 116/07, 88/09, 100/09.

⁸ Радончић, Х.: Улога Војске Србије у мировним операцијама Уједињених нација, XXXV симпозијум о операционим истраживањима SYM-OP-IS 2008, Соко Бања, 2008. стр. 534

⁹ Водич кроз Партнерство за мир, допуњено издање, ISAK фонд, Београд, 2008.

Проценом Процеса планирања и прегледа (ПАРП-а),¹⁰ за 2013. годину, 15. маја 2013. године усвојени су нови Циљеви партнерства (ЦП) Републике Србије у Партнерству за мир. Циљеви партнерства¹¹ приказани су у табели 1.

Табела 1 – Циљеви партнерства

БРОЈ	НАЗИВ	НАПОМЕНЕ
КоВ		
Л 0001	Операције на копну и обука	
Л 0020	Супротстављање импровизованим експлозивним средствима	нови
Л 0035	Допринос у виду борбене јединице	
Л 0047	Допринос у виду јединице борбене подршке	
Л 0048	Способности за деловање размештених снага у екстремно топлим/сувим климатским условима	нови
Л 0410	Архитектура и способности за обавештајну делатност, праћење, навођење, захват и извиђање (istar)	нови
Л 0895	Усавршени борбени системи за људство	нови
Л 0956	Истурени осматрачи	нови
Л 1036	Способности за откривање мина, разминирање и уклањање мес и убс	
Л 2801	Тактички комуникациони системи	нови
Л 3025	Уређаји за идентификацију у борби и обука копнених снага за идентификацију у борби	
Л 4252	Руковање горивом за теренска возила	нови

Одабир и усвајање циљева партнерства, конкретно циљева Л 0035 и Л 0047, поставља нову обавезу и захтев да држава чланица програма Партнерство за мир изврши декларисање конкретних снага (јединица), у складу са сопственим могућностима, које ће извршавати обавезе постављене овим циљевима.

Циљеве партнерства Л 0035 и Л 0047 Република Србија дефинисала је тако што ће Војска Србије учешћем једне моторизоване чете (као борбене јединице), и два вода (као јединица борбене подршке) и то: једног вода војне полиције и једног вода АБХО (CBRN), дати свој допринос у мултинационалним операцијама у оквиру програма Партнерство за мир (ПзМ).

Кроз програм Акциони план за достизање ЦП (АПИЦП): Л 0035 „Допринос у виду борбене јединице: моторизована пешадијска чета”, полази се од израде акционог плана као полазног основа за процену постојеће способности пешадијских чета

¹⁰ eng. Planning and Review Process, PARP

¹¹ Документ Савета евроатлантског партнерства (ЕАРС), НАТО/ЕАРС/ПзМ, ИНТЕРНО, ИСКЉУЧИВО НАТО/СРБИЈА, усвојен 25. маја 2010.

у пешадијским батаљонима Копнене војске. На основу извршене процене дефинишу се активности које треба реализовати како би се достигле потребне способности за успешну имплементацију овог ЦП до упућивања у мисију. У табели 2¹² приказани су критеријуми успеха реализације ЦП L 0035.

Табела 2 – Критеријуми успеха реализације ЦП L 0035

Персонал	Опрема	Ресурси	Оспособљеност
<i>Моторизована пешадијска чета</i> попуњена са више од 90% потребног персонала за извршење додељене мисије.	<i>Моторизована пешадијска чета</i> у потпуности располаже опремом у складу са прописаном материјалном формацијом; ниво употребљивости (исправности) опреме је у највишем степену расположивости за оперативну употребу; стање попуњености и ниво употребљивости (исправности) опреме већи је од 90%.	<i>Моторизована пешадијска чета</i> у потпуности располаже утврђеним материјалним резервама; додељена средства су у највишем степену расположива за оперативну употребу и већина средстава је у ¼ експлоатационих ресурса, при чему нису истекли временски ресурси и одрживост ресурса је у потпуности обезбеђена.	<i>Моторизована пешадијска чета</i> обучена је за извршавање задатака према ЛТЗМ у предвиђеном времену готовости.

Ради достизања потребних способности ове јединице потребно је детаљно сагледати и имплементирати обавезе које проистичу из осталих ЦП:

- Г 0355 (захтеви за познавањем језика),
- Г 4211 (национална подршка упућеним снагама),
- Г 4244 (медицинска подршка),
- Г 4490 (АБХ заштита),
- Л 0001 (копнене операције и обука),
- Л 1036 (откривање мина, уклањање мина и способности за уништавање УБС-а) и
- Л 3025 (уређаји за идентификацију у борби и обука у области идентификације).

Наведене обавезе из програма решаваће се кроз опремање, променом организацијско-формацијске структуре и обуку.

Идејна замисао имплементације овог ЦП програма односи се на формирање јединице према привременој формацији у саставу бригаде КоВ-а, те приступање организованим припремама, у складу са одлуком о упућивању јединице у мултинационалне операције. Опремањем наведених јединица основном опремом, обједињавањем елемената организацијско-формацијске структуре (ОФС) након одређивања конкретног амбијента за извођење МНОп и оспособљавањем чете до достизања нивоа иницијалних

¹² Дејановић, Н.: Достизање циљева партнерства Републике Србије у оквиру НАТО програма ПЗМ (стручни рад), ШНО, 2010.

оперативних способности, достиже се пројектовани ниво интероперабилности декларисаних јединица за употребу у мултинационалним операцијама.

Програм АПИЦП: Л 0047 „Допринос у виду јединице за борбену подршку” (вВП и вАБХО), за израду акционог плана као полазну основу узима се постојећа способност водова ВП у 3. и 5. бВП и водова АБХО у 246. бАБХО. Одређене су и конкретизоване активности које треба реализовати како би се достигле потребне способности из циљева партнерства (табела 3).¹³

Табела 3 – Активности које треба реализовати како би се достигле потребне способности из ЦП

Јединица за борбену подршку (ЦП 0047)			
Вод војне полиције		Вод АБХО	
Бројно стање	Потребне способности	Бројно стање	Потребне способности
До 46 лица (састав: према формулисаном предлогу привремене формације вода ВП)	Свестране, високо мобилне, флексибилне и способне снаге за подршку формација које не припадају њиховој матичној јединици	До 40 лица (састав: према формулисаном предлогу привремене формације вода АБХО)	Свестране, високо мобилне, флексибилне и способне снаге за подршку формација које не припадају њиховој матичној јединици

Основни критеријуми за успех у имплементацији програма ЦП Л 0047 приказани су кроз елементе оперативних способности у табели 4.¹⁴

Ради достизања потребних способности, као и за моторизовану пешадијску чету, тако и за вод ВП и АБХО, потребно је детаљно сагледати и имплементирати обавезе које проистичу из осталих програма циљева партнерства.

Остваривањем потпуне везе са осталим програмима АПИЦП добија се комплетна слика обавеза које треба предузети ради оспособљавања декларисаних јединица.

Процес декларисања снага започиње идентификацијом потребних и могућих капацитета државе чланице, а на основу усвојеног партнерског циља. Затим се врши селекција конкретних јединица, које у даљим фазама обуке треба да достигну идентификоване и приоритетне задатке интероперабилности и стандарда који су прописани документима: интероперабилности – Military Tasks of Interoperability (MTIs), стандардизације – Standardization Agreements (STANAGs) и другим савезничким публикацијама, првенствено Allied Publications (APs).

¹³Дејановић, Н.: Достизање циљева партнерства Републике Србије у оквиру НАТО програма ПЗМ (стручни рад), ШНО, 2010.

¹⁴ Исто.

Табела 4 – Критеријуми за успех у имплементацији програма ЦП Л 0047

Персонал	Опрема	Ресурси	Оспособљеност
Вод ВП и вод АБХО попуњени су са више од 90% потребног персонала за извршење додељене мисије.	Вод ВП и вод АБХО у потпуности располажу опремом у складу са прописаном материјалном формацијом; ниво употребљивости (исправности) опреме је у највишем степену расположиво за оперативну употребу; стање попуњености и ниво употребљивости (исправности) опреме је већи од 90%.	Вод ВП и вод АБХО у потпуности располажу утврђеним материјалним резервама; додељена средства су у највишем степену расположива за оперативну употребу и већина средстава је у ¼ експлоатационих ресурса при чему нису истекли временски ресурси; одрживост ресурса је у потпуности обезбеђена.	Вод ВП и вод АБХО обучени су за извршавање задатака према ЛТЗМ у предвиђеном времену готовости.

Декларисање јединица врши се у складу са НАТО каталогом оперативних способности јединица (Bi-SC Agreed Capability Codes and Capability Statement, Bi-SC 0023, 16 April 2008), по посебном образцу „ТОПФАС” (Units TOPFAS formats), а суштину чини одређивање врсте, величине, намене, задатака и способности декларисане јединице. „ТОПФАС” (енг. Tools for Operational Planning, Force Activation and Simulation – алат за оперативно планирање, активацију и симулацију снага), (ТОПФАС образац). ТОПФАС образац је званичан документ НАТО на којем се захтевају основне карактеристике јединице која се декларише, њена величина, састав (људство и материјална средства), могућности извршења конкретних задатака, мобилности, припадности по виду оружаних снага и практично представља „личну карту” те јединице.

Војска Србије одредила је које ће то јединице бити, извршила попуњавање ТОПФАС образаца и формирала декларисане јединице, које су оспособљене у јединицама КоВ:

– *јединице прве ротације*: моторизована пешадијска чета из састава 31.пб/3.бр-КоВ; вод Војне полиције из састава 3.БВП и вод АБХО из састава 246.БАБХО и

– *јединице друге ротације*: инжењеријска чета опште намене (у плану је њено декларисање 2016. године).

Декларисање јединица Војске Србије за учешће у операцијама у мултинационалном окружењу свакако су израз тежње Републике Србије да ствара виши ниво сарадње са партнерским земљама, односно за ширење безбедносне сарадње на унапређењу стабилности у ближем и ширем окружењу.

Достизање језичких способности, набавка опреме, обука појединаца и јединица из декларисаних састава, свакодневно се реализују у земљи и центрима за обуку партнерских земаља, утичући тако на актуелност и значај проблематике на свим нивоима командовања и руковођења. Успостављање дефинисаних нивоа стандарда, интероперабилности и оперативне способности декларисаних састава Војске Србије за учешће у мултинационалним операцијама практично је крајњи резултат.

Прорачун трошкова припрема и обуке декларисане јединице Војске Србије

Трошкови припреме и обуке декларисаних јединица за учешће у мултинационалним операцијама огледају се кроз обрачун трошкова: током избора–селекције; обуке и непосредне припреме; обрачуна трошкова набавке опреме, обрачуна трошкова набавке индивидуалног комплета униформе војничке и друге личне и остале униформе; обрачун трошкова санитетског обезбеђења пред упућивање у МНОп-у и трошкови извиђања зоне МНОп-а пред упућивање. За планирање операције Војска Србије користи технику трошкова и цена по истом систему планирања расхода система одбране у мирнодопским условима.

Прорачун трошкова припрема и обуке декларисаних јединица Војске Србије за учешће у мултинационалној операцији у Републици Кипар (UNFICYP) приказан је за пешадијски вод (табела 5).

Табела 5 – Трошкови припрема и обуке декларисаних јединица за учешће у мултинационалним операцијама¹⁵

Опис трошка	Мултинационална операција у Р. Кипар (UNFICYP)
	Пешадијски вод
Обрачун трошкова током избора-селекције	25.700,00
Обука и непосредне припреме	359.190,00
Обрачун трошкова набавке опреме	12.676.950,00
Обрачун трошкова набавке индивидуалног комплета униформе војничке и друге личне и остале униформе	16.420.300,00
Обрачун трошкова санитетског обезбеђења пред упућивање у МНОп	1.084.200,00
Трошкови извиђања зоне МНОп пред упућивање	988.800,00
Укупно	31.555.140,00

До приказаног модела трошкова цене коштања дошло се на основу технике која се примењује у Центру за мировне операције Здружене оперативне команде Генералштаба Војске Србије. Као основни критеријуми за прорачун приказаног модела пошло се и од имплементације програма ЦП Л 0047. У овом случају, добијени подаци модела трошкова цене коштања за припрему и обуку декларисаних јединица Војске Србије за учешће у мултинационалну операцију у Републици Кипар (UNFICYP) израђен је на основу наведених параметара, као и ОФС пешадијског вода.

Само израчунавање обавља се на основу натуралних показатеља (норматива) приказаних у табели 5 и ценовника у моменту припреме и обуке декларисаних јединица, као и од добијеног задатка и достигнутих циљева партнерства.

Тенденција је да се у будућности техника прорачуна трошкова за учешће у мултинационалним операцијама унапређује и усклађује са реалним економским могућностима земље.

¹⁵ Центар за мировне операције Здружене оперативне команде Генералштаба Војске Србије.

Закључак

У зависности од имплементације Програма циљева партнерства, постављеног циља и планова Војске Србије за учешће у мултинационалним операцијама, њено остваривање зависи од финансијских могућности Републике Србије.

Цена припреме и обуке декларисаних јединица Војске Србије за учешће у мултинационалној операцији у Републици Кипар (UNFICYP) приказана је за пешадијски вод и то само део трошкова који су на сопственој територији и имају улогу корективног елемента. У раду је презентована динамика трошкова по елементима за припрему и обуку учешћа у мултинационалној операцији.

Цена припреме и обуке за остваривање постављеног циља не може бити већа од реалног расположивих средстава. Због тога и сама цена припреме и обуке декларисаних јединица Војске Србије представља један од најважнији фактора успеха мултинационалне операције.

С обзиром на велики значај цене успеха мултинационалне операције неопходно је и даље развијати декларисане јединице у Војсци Србије ради оперативног деловања и смањења трошкова њихове припреме и обуке који су потребни за учешће у мултинационалним операцијама.

Литература

1. Иблер, В.: *Рјечник међународног јавног права*, Информатор, Загреб, 1987.
 2. Маргашевић, А.: *Основе међународног права и међународне основе*, Нови Сад, 1974.
 3. Оцокољић, С.: *Стратегије супер сила на прагу 21. века*, БИНЦ, Београд, 1991.
 4. *Дискусија мировних операција*, Стохолмски институт СПРИ, 2001.
 5. *Учешће ВЈ у мировним и хуманитарним операцијама у саставу снага ОУН, ГШ ВЈ, СОШП, Прва управа*, 2002.
 6. Радончић, Х.: *Војска Србије у мировним операцијама Уједињених нација*, Задужбина Андрејевић, Београд, 2008.
 7. Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 88/2009.
 8. *Службени гласник РС*, бр. 116/07, 88/09, 100/09
 9. Радончић, Х.: *Улога Војске Србије у мировним операцијама Уједињених нација, XXXV Симпозијум о операционим истраживањима SYM-OP-IS 2008*, Соко Бања, 2008.
 10. *Водич кроз Партнерство за мир, допуњено издање*, ISAK fond, Београд, 2008.
 11. Документ Савета евроатлантског партнерства (ЕАРС), НАТО/ЕАРС/ПзМ ИНТЕРНО, ИСКЉУЧИВО НАТО/ СРБИЈА, усвојен 25. маја 2010.
- Дејановић, Н.: *Достизање циљева партнерства Републике Србије у оквиру НАТО програма ПзМ*, стручни рад, Школа националне одбране, Београд 2010.